

SPROGMUSEET

Redaktør: Ole Stig Andersen

Slarvig danska?

Af Jan Vanhove, Therese Leinonen, Vincent van Heuven, and Charlotte Gooskens 27. maj 2010 • I kategorien Dansk •

När skandinaver samtalar kan de använda sitt eget modersmål: Om en svensk ställer en fråga till en dansk på svenska, så kan den i sin tur svara på danska. Det här fenomenet, som brukar kallas för semikommunikation (efter Haugen 1966), möjliggörs genom det ringa språkliga avståndet mellan de skandinaviska språken, som ju har ett stort gemensamt ordförråd och liknar varandra även på det syntaktiska planet.

Den ömsesidiga förståelsen inom Skandinavien är dock inte helt perfekt. Ur många undersökningar och enkäter (Haugen 1966, Maurud 1976, Bø 1978, Delsing & Lunding Åkesson 2005) framgår att i synnerhet den dansk-svenska talspråksförståelsen kan vara problematisk: danskar brukar förstå svenskar betydligt bättre än tvärtom. Den dansk-svenska talspråksförståelsen är alltså asymmetrisk. Det är inte helt klart varför det är så, för vi har ju alla lärt oss i skolan att avståndet mellan A och B är lika stort som avståndet mellan B och A. Varför gäller det då uppenbarligen inte för språklig förståelse?

En anledning skulle kunna vara att svenskar inte tycker om Danmark, dess befolkning och dess språk i samma utsträckning som danskar tycker om Sverige, svenskar och svenskan och att de därför är mindre benägna att anstränga sig att avkodera danskan. Men i så fall borde det också finnas en asymmetri vid skriftspråksförståelsen – och där klarar sig svenskar och danskar ungefär lika bra.

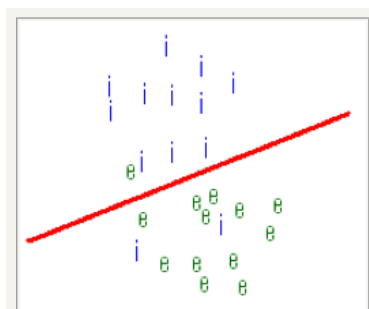
En alternativ förklaring är att det danska uttalet skapar problem för svenskar, medan det svenska uttalet inte är särskilt problematiskt för danskar. Det är den här hypotesen vi har fokuserat på i den här undersökelsen. Den centrala frågeställningen är om danska och svenska vokaler uttalas lika tydligt. Om det skulle visa sig att danska vokaler uttalas 'slarvigare' än svenska vokaler så skulle det delvis kunna förklara varför svenskar har större problem med talad danska än omvänt. I det följande sammanfattar vi undersökningen och resultaten.

Metoden

Slarvigt uttal?

Hur kan man mäta på ett objektivt sätt hur 'slarvigt' någon uttalar en viss vokal, t.ex. /e/? Det är egentligen tämligen enkelt. Den ena vokalrealisationen är alltid lite annorlunda än den andra: av och till kan ett /e/ även låta som ett slags /i/ eller ett slags /ä/. Vi kan mäta de akustiska egenskaperna för varje realisation och sedan beräkna den variation som en talare har inom en viss vokal. Hos någon som uttalar sina vokaler omsorgsfullt kommer den här variationen att vara mindre än hos någon som inte gör det.

Men för lyckad kommunikation är det inte så viktigt att man har så lite variation som möjligt inom sina vokaler, så länge vokaler känns igen riktigt, alltså att /e/ känns igen som /e/ och inte som /i/ eller /ä/. Att det finns mycket variation inom en vokal betyder inte nödvändigtvis att denna vokal lätt kan blandas ihop med en annan vokal. Först när variationen blir så stor att lyssnare får problem att hålla isär vokalkategorierna uppstår det kommunikationsproblem. Med hjälp av en speciell statistisk metod (linjär diskriminantanalys, eller LDA) är det dock möjligt att beräkna hur bra vokalrealisationer kan tillordnas vokaler. LDA:n drar en gräns mellan realisationer av olika vokaler. Några realisationer kommer emellertid att ligga på 'fel' sidan av gränsen, d.v.s. de känns igen som en annan vokal. Det är denna metoden vi har baserat vår analys på.

/i/- och /e/-realisationer och gränsen mellan dem. Några realisationer ligger på fel sidan av gränsen och klassificeras som den andra vokalen.

Danska och svenska vokaler

Innan man kan beräkna hur bra vissa realisationer kan tillordnas vokaler, måste man fastslå vilka dessa vokaler är. I svenskan förekommer det 22 vokaler i betonade stavelser (Engstrand 1990, Garlén 2003), men för många svenskar, särskilt dem som bor i Stockholmsregionen, finns det ingen skillnad mellan /e/-et i 'fett' och /ä/-et i 'sätt'. Vi har valt att betrakta dessa vokaler som en vokal. På danska finns det ännu fler vokaler i betonade stavelser, 29 i allt (Grønnum 1998a och 1998b).

Materialet

Vi använde material som har utvecklats av forskningsgruppen MICReLa (Mutual Intelligibility of Closely Related Languages, Avdelning för Skandinaviska Språk vid universitetet i Groningen). Detta material bestod av danska och svenska kognatord, d.v.s. ord med samma härkomst, t.ex. sv. 'hjälp' och dk. 'hjælp', som uttalades av fyra danskar respektive svenskar. I dessa ord förekom 1.171 betonade vokalrealisationer, darav 555 i de danska orden och 614 i de svenska, och vi har mått de akustiska egenskaperna av dessa vokalrealisationer. Varje vokalrealisation etiketterades som en av de 21 respektive 29 möjliga vokaler med hjälp av fonetiska ordboksuppgifter (Garlén 2003 för svenskan och Becker-Christiansen 2001 för danskan).

Seneste sprognyheder

19/3	Evolution i sprog: Dovenskab har ændret ord videnskab.dk
30/10	Hvem taler: Kan du høre forskel på menneske og maskine? www.dr.dk
6/3	Dansklærere: Tosprogede børn bliver sprogligt forsoemt www.bt.dk
28/2	Flere og flere ordblinde fårter på universitetet - Magisterbladet magisterbladet.dk
22/2	Keeper eller målmand – hvilket ord er bedst? Dansk Sprognavn dsn.dk
28/3	Indigenous languages come from just one common ancestor, researchers say - ABC News (Australian Broadcasting Corporation) www.abc.net.au
27/3	UVic news - University of Victoria www.uvic.ca
26/3	New York Nonprofit Media: Native American nonprofit aims to boost community health by teaching Lakota language nynmedia.com
22/3	Teenage business owner aims to revitalize Blackfoot language globalnews.ca
19/3	Language revival preserving history www.smh.com.au

FLERE NYHEDER >>>

Verdens sprog på Sproguseet.dk på et større kort

Mere i kategorien 'Dansk'

Verdens første samtalegrammatik?

Den nye retskrivningsordbog: Meget lidt af en revolution

Nye kommentarer

Maj-Britt Kent Hansen til 1

Ruben Schachtenhaufen til Er det forkert at splitte sammensatte ord?

Niels Larsen-Ledet til Er det forkert at splitte sammensatte ord?

william fich til Jødiske efternavne

Jens Michael Kofod-Hansen til Nytårsfortsæt

Jens Michael Kofod-Hansen til Nytårsfortsæt

Herluf Hansen til Ded borrijnholmska måled

Arturo til Hebraisk: Et genoplivet sprog eller et nyt sprog?

Yunus til Two Turkish Loanwords in Swedish

Sonstige til Den Danske Ordbog på nettet

Artikler om

Resultat

En linjär diskriminantanalyse (LDA) utfördes med de 555 danska och de 614 svenska vokaler. En diskriminantanalyse försöker kategorisera alla tokens i en av de möjliga vokalkategorierna. LDA:n klassificerade 303 (54,59 %) av de danska vokaler korrekt och 414 (67,43 %) av de svenska vokaler. Det är en skillnad på 12,84 procentenheter. Även när det utfördes separata analyser för korta och långa vokaler så klassificerades det bara 333 (60,00 %) av de danska vokaler korrekt, men 454 (73,94 %) av de svenska vokaler. Det utgör en skillnad på 13,94 procentenheter. Båda dessa resultat är signifikanta på 0,001-nivån.

Slutsats

Resultaten tyder på att danska vokaler är svårare att klassificera än svenska vokaler. Danskar kan förstärka varandra trots detta, men för svenskar som inte är vana vid en mindre tydlig skillnad mellan vokaler skulle det kunna utgöra ett problem när de hör danska. Hur stor roll den faktorn verkligen spelar när det gäller den dansk-svenska talspråkförståelsen är dock inte tydligt än.

Kommentarer kan gärna skickas till [Jan Vanhove](#). Dig som vill läsa mer om studien skickar vi gärna en mer detaljerad redogörelse av dess uppläggning och vidare resultat.

Referenser

- Becker-Christiansen, C., utg. (2001), Politikens Nudansk Ordbog med etymologi, andra upplagan, Politikens Forlag, Köpenhamn.
- Bø, I. (1978), Ungdom og naboland: en undersøkelse av skolens og fjernsynets betydning for nabospråkförståelsen, Rogalandforskning, Stavanger.
- Delsing, L.-O. & Lundin Åkesson, K. (2005), Håller språket ihop Norden? En forskningsrapport om ungdomars förståelse av danska, svenska och norska, Nordiska ministerrådet, Köpenhamn.
- Engstrand, O. (1990), 'Illustrations of the IPA: Swedish', *Journal of the International Phonetic Association* 20 (1), 42-44.
- Garlén, C., utg. (2003), Svenska språknämndens uttalsordbok, Svenska språknämnden & Norstedts, Stockholm.
- Grønnum, N. (1998a), Fonetik og fonologi. Almen og dansk, Akademisk Forlag, Köpenhamn.
- Grønnum, N. (1998b), 'Illustrations of the IPA: Danish', *Journal of the International Phonetic Association* 28, 99-105.
- Haugen, E. (1966), 'Semicommunikation: the language gap in Scandinavia', *Sociological Inquiry* 36 (2), 280-297.
- Maurud, Ø. (1976), Nabospråkförståelse i Skandinavien: en undersøkelse om gjensidig förståelse av tale- og skriftspråk i Danmark, Norge og Sverige, Nordiska rådet, Stockholm.
- Vanhove, J. (2010), Acoustic distinctiveness of Danish and Swedish vowels, utgiven MA-avhandling, Albert-Ludwigs-Universität Freiburg im Breisgau.

*Jan Vanhove, Therese Leinonen, Vincent van Heuven och Charlotte Gooskens
Scandinavische Taal en Cultuur, Rijksuniversiteit Groningen, Nederland*

Läs också:

- [Kamelásá](#) 2003: Nordmanden Atle Antonsen introducerer – på engelsk! – det indtil da ukendte danske ord "kamelásá" for verden Foranlediget af Martin Perssons kommentar til Dorte Bleses og Hans Basbølls artikel...
- [De arma goterna](#) Wilhelm Marstrands store vægmaleri fra 1866 i Roskilde Domkirke: "Christian IV på "Trefoldigheden" i Søslaget på Kolberger-Heide" i 1644. Det var her "gotens [svenskernes] 'hjælm og hjerne brast'" og kongen...
- [Runinskrifter som inte betyder någonting](#) På Nationalmuseet i Köpenhamn förvaras den märkliga runstenen från Sorup på Fyn. Stenen är idag inte längre del av utställningen, men det beror knappast på publikens ointresse. Den tilldrog sig...
- [Om gutniska och gotländska](#) Gotländsk er en svensk dialekt. Gutnisk er et eget nordisk sprog, som nuomdage kun tales af få mennesker på Färø nord for Gotland og omkring Lau, hvor mærket er sat...

Tagget med: Dansk, fonemer, fonetik, fonologi, forskning, förståelse, Holland, kamelásá, kommunikation, konsonanter, lyde, på svenska, Sjov, skandinavisk, svensk, Udtale, video, vokaler

10 kommentarer

Ruben Schachtenhaufen

27. maj 2010 • 09:29

Det virker trovärdigt att danskere, hvis de er vant til at skelne mellem 29 vokaler, er i stand til at diskriminere mellem svenskernes bare 22, men at det ikke nødvendigvis gælder den anden vej.

Jeg vil dog for det første sige at tallet 29 er stærkt overdrevet. Det er muligt at man akustiske kan isolere 29 vokalkvaliteter, men det er ikke ensbetydende med at danskere kan skelne imellem dem.

Det er almindeligt at danskere ikke erkender nogen forskel på vokalen i fx 'male'/'malle' eller 'ordne'/'ottende'.

aktuelle sprog **Alfabeter** Anmeldelser arabisk

Biblen bogstaver børn Danmark **Dansk** Dialekter **engelsk** esperanto Formidling fransk identitet

konsonanter **Medier** modersmål Musik Navne norsk **Ord**

ordbøger ordforråd **oversættelse** Plansprog **religion**

romanske sprog **rusisk** Sjøv skriftsprog sprogdød Sproggeografi **sprogkort** **Sprogpolitik** sprogteknologi

svensk truede sprog tv tyrkisk tysk **Udtale**

Underholdning video vokaler

Arkiv	Resources
juli 2018	Ethnologue: Languages of the World
juni 2018	Forvo – All the Words in the World. Pronounced.
maj 2018	LL-Map: Language and Location
april 2018	Minority Rights Group
marts 2018	Omniglot. Writing Systems and Languages of the World
februar 2018	UNESCO Atlas of the World's Languages in Danger
januar 2015	World Atlas of Linguistic Structures (WALS)
december 2014	
november 2014	
maj 2014	
marts 2014	
februar 2014	
oktober 2013	
august 2013	Bogstavlyd
marts 2013	Dansk sprognævn
januar 2013	Den danske ordbog
december 2012	Dialekt.dk
november 2012	dk.kultur.sprog
oktober 2012	Korpus.dk
september 2012	Nye ord i dansk på nettet (NOID)
juli 2012	Ordbog over det danske sprog
juni 2012	Ordned. Dansk sprog i ordbøger og korpus
maj 2012	Sproget.dk
april 2012	Svenska Akademien
marts 2012	Ø (Schwa.dk)
februar 2012	
januar 2012	
december 2011	
november 2011	
oktober 2011	
september 2011	
august 2011	
juli 2011	
juni 2011	
maj 2011	
april 2011	
marts 2011	
februar 2011	
januar 2011	
december 2010	
november 2010	
oktober 2010	
september 2010	
juni 2010	
maj 2010	
april 2010	
marts 2010	
februar 2010	
januar 2010	
december 2009	

selvom vi kan konstatere det akustisk. Desuden er flere vokaler, ligesom på svensk, på vej ud af sproget. Hvis man fjerner dem fra svensk, bør man gøre det samme for dansk. I almindelig grov lydskrift kan man i dansk klare sig med helt ned til blot 13 vokalsymboler i betonet stavelse.

For det andet vil jeg påstå at vokalidentifikation langt fra er den vigtigste faktor i sprogforståelsen:

“Jag kan sagtans snakka mad bara an vakal ag stadag blava farstaat”

I dansk spontantale flyder vokalerne rundt og er slet ikke klart adskilt fra hinanden. Det giver ikke forståelsesproblemer.

Jeg synes der er en langt større pointe i at svensk udtale ligner dansk skriftsprog, mens dansk udtale overhovedet ikke ligner hverken svensk eller dansk skriftsprog.

De mange vokaliserede konsonanter er vanskelige at genkende. I svensk 'bara' er der fx et udtalt /r/. Det kan vi danskere sagtens høre, og vi kan sagtens kæde det sammen med det 'r' der også er i dansk ortografi. I dansk 'bare' er der ikke noget /r/; det er bare [ba:].

Afstanden fra dansk udtale til svensk ortografi er langt større end afstanden fra svensk udtale til dansk ortografi, og det er navnlig pga. konsonanterne.

Svar

november 2009

oktober 2009

september 2009

august 2009

juli 2009

juni 2009

maj 2009

april 2009

marts 2009

Laurits

27. maj 2010 • 10:34

Jeg er enig med Ruben i at det i høj grad er vores “bløde” konsonanter, der gør det svært for svenskere at forstå os, mens vi godt kan forstå svensk, fordi svensk udtale minder om vores skriftsprog.

Eksempel: bage [ˈbɑ̂æːjə]. G'et bliver til et j som for svensktalende kan være svært at forbinde med k'et i “baka”, mens det for os ikke er svært at forbinde det svenske k med vores g.

Det bliver kun værre af at mange mennesker udtaler j-lyden meget svagt eller slet ikke.

Personligt har jeg været nødt til at lære mig at tale (finlands)svensk efter jeg flyttede til Finland, fordi ingen af mine svensksprogede forstod mig, når jeg talte dansk.

Jeg vil vove den påstand at finlandssvensk for mange danskere er lettere at forstå end rigssvensk, og at det skyldes dels at de finlandssvenske vokalers kvalitet samt udtalen af tj- og sj-lydene ligger nærmere dansk udtale end den rigssvenske udtale gør.

Svar

Laurits

27. maj 2010 • 10:42

Hov jeg glemte vist ordet 'venner'. Der skulle selvfølgelig have stået “fordi ingen af mine svensksprogede venner forstod mig.”

Svar

Gunnar Gällmo

27. maj 2010 • 16:45

Jag tror det finns en motsvarande assymetri mellan spanska och portugisiska (och var det inte Blandaren som skrev att “portugisiska är spanska på danska?”). Varvid den kubanska spanskan väl får motsvara någon av de sluddrigare svenska dialekterna.

Svar

Ole Stig Andersen

28. maj 2010 • 21:43

@ Ruben

” ... vokalidentifikation langt fra er den vigtigste faktor i sprogforståelsen:

“Jag kan sagtans snakka mad bara an vakal ag stadag blava farstaat”

Ja, sådan er det i skriftsproget, man kan endda fjerne vokalerne helt:
“Jg kn sgtns snkk md br n vkl g stdg blv frstt”. Det er jo sådan vi gør med forkortelser.

Men sådan er det kun i skriftsproget. I talesproget er det vel nærmest omvendt fordi vokalerne indeholder information om de omgivende konsonanter. Hvis du fx tager ordet ‘tak’ og klipper t’et og k’et (som udtales g) væk, er der stadig information tilbage i selve vokalen om de fjernede konsonanter.

Svar

Ruben Schachtenhaufen

28. maj 2010 • 22:46

Ole, min pointe var at det ikke er vigtigt at kunne skelne mellem 29 vokalkvaliteter for at kunne forstå dansk.

Man kan godt gøre sig forståeligt selvom man erstatter alle vokaler med én vokal, som man fx gør når man synger ‘tre små kinesere’. Selvfølgelig hjælper det med flere vokaler, men vi er ikke særlig omhyggelige med at udtale vores vokalkvaliteter klart adskilt fra hinanden i daglig tale, så en finmasket skelnen er næppe vigtig for forståelsen. Jeg vil tro at det er noget mere forstyrrende hvis man dropper alle intervokaliske konsonanter, hvilket mere svarer til det en svensker oplever når han hører dansk.

Mht. at vokalerne bærer spor fra konsonanterne så har du helt ret, men mange af disse spor erkendes ikke umiddelbart af almindelige talere. De fleste vil nok mene at vi har samme vokal i ‘ride’, ‘rime’ og ‘stime’ på trods af at især [r] og [ð] sætter tydelige spor på udtalen. Vi lytter efter fonemerne og ikke de mikrofonetiske variationer.

Svar

Ole Stig Andersen

28. maj 2010 • 23:47

Jeg er ganske enig i at en finmasket skelnen mellem vokalerne sjældent er vigtig for forståelsen. Forståelse udledes af konteksten før end af de enkelte fonemer.

Derfor har jeg også mine tvivl om en diskriminantanalyse – som forfatterne har brugt – er den bedste måde at beskrive vokalvariation på, jeg ville fortrække at beskrive dem som mere eller mindre afvigende fra en prototype, frem for som en enten-eller-klassifikation. Men jeg har ikke læst selve undersøgelsen endnu.

De ‘mikrofonetiske’ variationer spiller næppe den store rolle for forståelsen, men det gør de hvis man fx klipper i lyd som man gør når man laver radio. Der kan man ikke fjerne en konsonant ved bare at klippe den væk, fordi der stadig er bevaret spor af den i selve vokalen.

Så jeg synes det er tankevækkende at skriftsproget kan ‘undvære’ vokalerne – som fx arabisk der normalt ikke skriver de korte vokaler – mens lyd sproget kan ‘undvære’ konsonanterne. Sådan da.

Svar

Ruben Schachtenhaufen

29. maj 2010 • 02:05

Der var en venlig sjæl der gjorde mig opmærksom på denne stribe:
<http://politiken.dk/rocky/article880426.ece>

Og en anden der gjorde mig opmærksom på denne film: <http://www.youtube.com/watch?v=ns8epn7IoVo>

De illustrerer begge meget fint og humoristisk pointerne i denne debat.

Svar

Ole Stig Andersen

29. maj 2010 • 03:51

Hehe. Og vitkor svensks læserkommentar til Rocky-striben er heller ikke dårlig:

"haha, denna fungerar inte på danska eftersom ni pratar likadant ändå!"

Så nu er vi vist ved at være tilbage ved Kamelasa, se <http://sproguseet.dk/ord/kamelasa/>:

Svar

Jonas Borelius

9. juni 2010 • 23:11

Att uttalet av vokaler gör danskan svår att förstå för svenskar är bregripligt, men ibland är uttalet av vissa konsonanter än mer obegripligt för svensken. T ex uttalas ju bokstaven "g" ofta stumt i många danska ord, exempelvis "og", "Amager", "Jörgen" osv. Om man som svensk inte vet hur ordet stavas kan det vara väldigt svårt att begripa ord med "stumma g". Bokstaven "d" kanske också kan ställa till problem när det uttalas som "th" i engelskans "the". Konsonanten "r" kan nog också försvåra förståelsen genom sitt djupa tungrotsuttal. Ord som kombinerar "svåra" konsonanter kanske blir extra svåra att begripa som t ex "rugbrød".

Jag har jobbat på SAS i ca 20 år och arbetat mycket med danskar och norrmän. Även om det ibland kunde bli lite problem med förståelsen, framför allt mellan svenskar och danskar, så pratade vi aldrig engelska med varandra. I stället hade man som "sassare" utvecklat något slags "sasspiranto", dvs en lätt blandning av de skandinaviska språken. Danskar visste ofta vilka danska ord och uttryck som svenskar hade svårt med och svenskar kunde också undvika ord och uttryck som kunde vara svåra för danskar.

Jag tycker många gånger att svenskar är "fega" och inte törs låta dansken prata danska utan man övergår till engelska istället. Till och med på SVT kan reportrar prata engelska med danska politiker vilket för mig känns väldigt nonchalant. De skandinaviska språken borde stärkas i alla skandinaviska länder för att öka förståelsen, samarbetet och kulturutbytet mellan länderna.

Svar

Skriv en kommentar

Navn (kræves)

E-mail (kræves)

Hjemmeside

Send mig en e-mail når der kommer flere kommentarer.